

O'ZBEK XALQINING AN'ANAVIY TURMUSH TARZIDA SUVNING AHAMIYATI

Adham Mavlonov

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

Namangan filiali Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasida katta o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19624494>

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek xalqi turmush tarzida suvning tutgan o'rni va ahamiyati tarixiy, ijtimoiy-iqtisodiy hamda ma'naviy jihatdan kompleks tahlil qilingan.

Tadqiqotda suvning hayot manbai sifatidagi roli, sug'orma dehqonchilik tizimidagi ahamiyati, jamoaviy munosabatlar va ijtimoiy hamjihatlikni mustahkamlashdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, suvning diniy va ma'naviy qadriyat sifatidagi funksiyalari, poklik, yangilanish va baraka timsoli sifatidagi talqini ochib berilgan. Maqolada suv resurslaridan foydalanishning an'anaviy va zamonaviy shakllari hamda ularning jamiyat taraqqiyotiga ta'siri ilmiy asosda tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: suv, o'zbek xalqi, turmush tarzi, sug'orma dehqonchilik, ijtimoiy hamjihatlik, ma'naviy qadriyatlar, tahorat, hashar, suv resurslari.

Abstract. This article examines the role and significance of water in the lifestyle of the Uzbek people from historical, socio-economic, and spiritual perspectives. The study highlights water as a fundamental source of life, its crucial role in irrigated agriculture, and its importance in strengthening social cohesion and community relations. Furthermore, the article explores the religious and spiritual dimensions of water, emphasizing its symbolic meanings of purity, renewal, and blessing. Both traditional and modern forms of water usage are analyzed, along with their impact on societal development.

Keywords: water, Uzbek people, lifestyle, irrigated agriculture, social cohesion, spiritual values, purification, community work, water resources.

O'zbek xalqi turmush tarzida suv eng avvalo hayotning asosi sifatida qaraladi. Markaziy Osiyoning qurg'oqchil iqlimi sharoitida suv mavjudligi inson yashashi uchun hal qiluvchi omil bo'lib kelgan.

Birinchidan, suv ichimlik manbai sifatida kundalik hayotning ajralmas qismidir. Qadimda aholi asosan ariqlar, quduqlar va daryolardan foydalanib, suvni uzoq masofalardan tashib kelgan.

Bu jarayon ayniqsa qishloq hayotida muhim mehnat faoliyati hisoblangan.

Ikkinchidan, suv maishiy ehtiyojlar uchun zarur bo'lgan. Ovqat tayyorlash, yuvinish, uy-joyni toza saqlash kabi barcha kundalik ishlar suv bilan bog'liq bo'lgan. Shu bois suv har doim poklik va tozalik timsoli sifatida qabul qilingan.

Uchinchidan, suv inson salomatligi uchun muhim omil hisoblanadi. Toza ichimlik suvi kasalliklarning oldini olishda asosiy vosita bo'lib, xalq orasida suvni ehtiyot qilish va uni ifloslantirmaslik haqidagi qarashlar shakllangan.

To'rtinchidan, suv tabiat va hayot uyg'unligining ramzi sifatida qaraladi. Ariqlar bo'yida yashash, hovlilarda hovuzlar qurish nafaqat ehtiyoj, balki estetik va iqlimiy ahamiyatga ham ega bo'lgan.

Xulosa qilib aytganda, suv o'zbek xalqi hayotida nafaqat fiziologik ehtiyojni qondiruvchi vosita, balki kundalik turmushni tashkil etuvchi, sog'liqni saqlovchi va madaniy qadriyat sifatida muhim o'rin tutadi.

O'zbek xalqi tarixan sug'orma dehqonchilik bilan shug'ullanganligi sababli suv mamlakat iqtisodiyotining asosiy tayanch omillaridan biri hisoblanadi.

Qurg'ochil iqlim sharoitida yer unumdorligi bevosita suv bilan bog'liq bo'lib, dehqonchilikning rivoji suv resurslarining mavjudligiga tayangan.

Birinchidan, suv yer hosildorligini ta'minlovchi asosiy omildir. Paxta, g'alla, sabzavot va bog'dorchilik mahsulotlari yetishtirish sug'orishsiz deyarli imkonsiz. Shu bois har bir qarich yerga suv yetkazish qadimdan muhim vazifa bo'lgan.

Ikkinchidan, suv an'anaviy sug'orish tizimlari orqali boshqarilgan. Ariqlar, kanallar, daryolardan chiqarilgan suv yo'llari yordamida dalalar sug'orilgan. Bu jarayonda "mirab"lar (suv taqsimotchilari) muhim rol o'ynab, suvni adolatli va tartibli taqsimlashni ta'minlagan.

Uchinchidan, suv iqtisodiy barqarorlikni belgilovchi omil hisoblanadi. Hosilning mo'l yoki kam bo'lishi suv ta'minotiga bog'liq bo'lgani sababli, suv yetishmovchiligi nafaqat dehqonchilikka, balki umumiy iqtisodiy holatga ham salbiy ta'sir ko'rsatgan.

To'rtinchidan, zamonaviy davrda suvdan foydalanish innovatsion usullar bilan boyitilmoqda. Tomchilatib sug'orish, suvni tejavchi texnologiyalar joriy etilib, suv resurslaridan samarali foydalanishga e'tibor kuchaymoqda.

Xulosa qilib aytganda, suv o'zbek xalqining dehqonchilik faoliyatida hal qiluvchi omil bo'lib, u nafaqat oziq-ovqat xavfsizligini, balki butun iqtisodiy tizimning barqarorligini ta'minlaydi.

O'zbek xalqi turmush tarzida suv nafaqat hayotiy resurs, balki ijtimoiy hamjihatlik va jamoaviylikni mustahkamlovchi muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa qishloq jamiyatida suv bilan bog'liq faoliyatlar odamlarni birlashtirgan.

Birinchidan, suv bilan bog'liq ishlar jamoaviy mehnat – hashar orqali amalga oshirilgan.

Ariqlarni qazish, tozalash, kanallarni ta'mirlash kabi ishlar mahalla aholisi tomonidan birgalikda bajarilgan. Bu esa o'zaro yordam va birdamlikni kuchaytirgan.

Ikkinchidan, suv taqsimoti ijtimoiy tartib va adolatni talab qilgan. Suv cheklangan resurs bo'lganligi sababli uni adolatli taqsimlash muhim bo'lgan. Shu jarayonda mirablar suvni kimga, qachon va qancha berishni belgilab, nizolarni oldini olgan.

Uchinchidan, suv mahalla hayotining markaziy elementi bo'lgan. Ko'plab ijtimoiy munosabatlar, kundalik muloqotlar aynan suv manbalari – ariqlar, quduqlar yoki hovuzlar atrofida shakllangan.

To'rtinchidan, suv bilan bog'liq faoliyatlar an'anaviy qadriyatlarni saqlash vositasi ham bo'lgan. Hashar, o'zaro yordam, kattalarga hurmat va jamoaviy mas'uliyat kabi tushunchalar aynan shu jarayonlarda avloddan-avlodga o'tgan.

Xulosa qilib aytganda, suv o'zbek jamiyatida nafaqat iqtisodiy resurs, balki odamlarni birlashtiruvchi, ijtimoiy tartibni ta'minlovchi va milliy qadriyatlarni mustahkamlovchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbek xalqi turmush tarzida suv diniy va ma'naviy jihatdan muqaddas va poklik timsoli sifatida alohida o'rin tutadi. Bu holat, avvalo, islom dini ta'limotlari bilan chambarchas bog'liq.

Birinchidan, suv poklanish vositasi hisoblanadi. Islomda ibodatdan oldin tahorat olish farz yoki vojib amallardan biri bo'lib, u aynan suv orqali amalga oshiriladi. Shu bois suv jismoniy tozalik bilan birga ruhiy poklanish ramzi hamdir.

Ikkinchidan, suv ibodat jarayonining ajralmas qismidir. Tahorat va g'usl amallari orqali inson ibodatga tayyorlanadi. Bu esa suvning diniy hayotdagi muhim o'rnini ko'rsatadi.

Uchinchidan, suvga nisbatan hurmat va ehtiyotkorlik diniy qadriyat sifatida shakllangan.

Islomda suvni isrof qilmaslik, uni ifloslantirmaslik targ'ib etiladi. Hatto daryo bo'yida bo'lsa ham suvni tejab ishlatish haqida hadislar mavjud.

To'rtinchidan, suv ma'naviy poklik va hayot ramzi sifatida talqin etiladi. Xalq og'zaki ijodida, urf-odat va marosimlarda suv yangilanish, tozalanish va baraka timsoli sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, suv o'zbek xalqining diniy va ma'naviy hayotida nafaqat ibodat vositasi, balki poklik, baraka va ruhiy yangilanishning chuqur ramziy ifodasi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR VA MANBALAR

1. Мавлонов, А. А. (2024). ТИЛ МАСАЛАСИ–МАЪНАВИЙ МУСТАҚИЛЛИКНИНГ АСОСИЙ ШАРТИ СИФАТИДА. *Вестник магистратуры*, (6-1 (153)), 42-46.
2. Мавлонов, А. А., & Раҳимжонова, И. (2023). ЎРТА ОСИЁГА ФОТОГРАФИЯНИНГ КИРИБ КЕЛИШИ ТАРИХИ. *Вестник магистратуры*, (5-3 (140)), 44-45.
3. Мавлонов, А. А., & Абдулҳафизов, М. (2023). ФИҚҲ ЁКИ ИСЛОМ ҚОНУНШУНОСЛИГИНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШ ТАРИХИ. *Вестник магистратуры*, 46.
4. Kudratkhodja, S., Alptekin, M. Y., Altinboyev, N., Pulatova, D., Mavlonov, A., & Aripov, M. (2026). DISAPPEARING WEDDING RITES OF PASSAGE IN UZBEKISTAN: MODERNIZATION AND FUNCTIONALIST PERSPECTIVES.
5. Anvarxanovich, M. A., & Safoxon, M. (2023). QADIMGI DUNYO TARIXIDA O'RTA OSIYO XALQLARINING MILLIY ISTIQLOL OZODLIK HARAKATLARI. *Вестник магистратуры*, (5-3 (140)), 42-43.
6. Mavlanov, A., & Mirzohidov, S. (2024). THE CULT OF WATER IN THE ANCIENT BELIEFS OF THE UZBEKS OF THE FERGANA VALLEY. *Science and innovation*, 3(C1), 5-7.
7. Mavlonov, A., & Mirzohidov, S. (2024). USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN HISTORY TEACHING METHODOLOGY. *Science and innovation*, 3(B8), 26-28.
8. Mavlonov, A., & Mirzohidov, S. Uzbek Cultural Heritage: Preserving Traditional Songs Importance AND Methods. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 12(8), 20-26.
9. Mavlonov, A. (2021, June). WATER CULT IN ANCIENT RELIGIOUS BELIEFS (Based on materials from the Fergana Valley). In *Конференции*.
10. Niyozov, J. (2026, January). DEVELOPING HISTORICAL THINKING OF PRE-SERVICE HISTORY TEACHERS THROUGH MUSEUM PEDAGOGY. In *International Conference on Science, Education & Law* (Vol. 2, No. 1, pp. 4-7).
11. Niyozov, J. (2026, February). DEVELOPING THE AXIOLOGICAL COMPONENT OF HISTORICAL THINKING IN PRE-SERVICE HISTORY TEACHERS BASED ON MUSEUM PEDAGOGY. In *International Conference on Culture & History* (Vol. 2, No. 2, pp. 8-12).
12. Niyozov, J. (2026, February). MUSEUM PEDAGOGY AS A TOOL FOR DEVELOPING SOURCE-CRITICAL AND INTERPRETATIVE SKILLS IN PRE-SERVICE HISTORY TEACHERS. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 11-15).
13. Niyozov, J. (2026, January). DEVELOPING HISTORICAL THINKING THROUGH THE INTEGRATION OF MUSEUM PEDAGOGY AND INFORMATION

- TECHNOLOGIES. In *International Conference on Arts, Society & Humanities* (Vol. 2, No. 1, pp. 24-27).
14. Niyozov, J. Educational Potential OF Museum Pedagogy AND Criteria for Its Application in Developing Historical Thinking OF Pre-Service History Teachers. *Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal*, 676773.
 15. Niyozov, J. Bo 'lajak Tarix O 'qituvchilarini Muzei Pedagogikasi Vositasi Orqali Tarixiy Tafakkurini Rivojlantirishning Modeli. *Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal*, 675308.
 16. Арифханова, З. Х., Абашинов, С. Н., & Алимова, Д. А. (2011). Узбеки.
 17. Саримсоқов, А. А. (2011). Узбекларнинг таквими маросимлари (Фарғона водийси материаллари асосида). *Тошкент: Yangi Nashr*.
 18. Саримсоқов, А. А. (2010). Календарные обряды узбеков (на основе материалов Ферганской долины).
 19. Abdiraximovich, S. A., & Tursunpulotovich, M. M. (2025, September). O'ZBEKISTON VA KOREYA RESPUBLIKASI MUNOSABATLARI YANGI BOSQICHDA (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA). In *Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus* (Vol. 1, No. 2, pp. 369
 20. Abdiraximovich, S. A. (2025, August). NAMANGAN VILOYATI QORAQALPOQLARIDA HUNARMANDCHILIK AN'ANALARI. In *Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus* (Vol. 1, No. 1, pp. 135-139).
 21. Abdiraximovich, S. A. (2025, August). O 'ZBEKLARNING TAQVIMIY MAROSIMLARI: BAHORIY SAYILLAR. In *Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus* (Vol. 1, No. 1, pp. 152-156).
 22. Саримсоқов, А. А. (2024). The ritual of "qo'sh chiqarish" among Uzbeks and its territorial features (on the example of the Fergana Valley). *Историческая этнология*, 9(2), 214-223.
 23. Sarimsokov A. A. Navruz: Customs and Ceremonies //Central Asian Journal of Social Sciences and History. – 2024. – Т. 5. – №. 2. – С. 14-20.
 24. Sarimsokov A. A. IMAGINATIONS OF UZBEK PEOPLE RELATED TO" GOOD" AND" BAD" TIME //Asian Journal of Multidimensional Research. – 2022. – Т. 11. – №. 8. – С. 66-69.
 25. Саримсоқов А. А. Традиционные календарные взгляды узбеков //Ученый XXI века. – 2020. – №. 1 (60). – С. 24-29.
 26. Egamberdiyev, B. (2026). O 'ZBEKISTONDA MAHALLIY ODATLAR VA MAROSIMLARNING SHAKLLANISHI VA ULARNING FALSAFIY-TARIXIY MOHIYATI. *Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences.*, 6(1), 75-82.
 27. Ваходир о'ғ'ли, Е. В. (2025, December). O'ZBEK XALQINING AN'ANAVIY MAROSIM VA URF-ODATLARINING TARIXIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH FALSAFIY TAHLILI (QADIMGI DAVR, ISLOM DAVRI MISOLIDA). In *Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus* (Vol. 1, No. 1, pp. 20-24).
 28. Rahimberdiyev, S. (2026). KOREYA RESPUBLIKASIDA O'ZBEK MIGRANTLARINING MADANIY IDENTIFIKATSIYASI: TRANSMILLIY

- JARAYON VA KUNDALIK HAYOT DINAMIKASI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 3(3.1), 434-440.
29. Bekmurod o'g'li, R. S. (2025, December). KOREYADAGI O 'ZBEKISTONLIK MEHNAT MIGRANTLARINING IJTIMOYIY HOLATI VA MADANIY IDENTIFIKATSIYA JARAYONLARI. In *Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus* (Vol. 1, No. 1, pp. 108-111).
30. Yusupov, D. S. O. (2021). The stages of creation smart clothing and electronic garments. *Science and Education*, 2(4), 163-165.
31. Gulbaxor, M., & Bahodir, S. (2025). TIL O'RGANISHDA CHATGPT, TARJIMA TIZIMLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI. *TADQIQOTLAR*, 76(3), 17-21.
32. Muzaffar, G., & Bahodir, S. (2025). INSON ORGANIZMIDA UCHRAYDIGAN ICHKI KASALIKLAR. *TADQIQOTLAR*, 76(2), 71-74.
33. Bakhodir, S., & Dilshoda, R. (2025). EASTERN THINKERS OF THE ERA OF THE FIRST RENAISSANCE. *Global Science Review*, 8(1), 682-687.
34. Zebo, N., & Bahodir, S. (2025). O 'RTA ASRLARDA ANGLIYA (V-XV ASRLAR). *Global Science Review*, 11(1), 85-90.
35. Шамсиддинов, Б., & Гуламов, М. (2023). ЛОГИЧЕСКИЕ СООТНОШЕНИЯ ФИЛОСОФИИ С ЛИТЕРАТУРОЙ. *Oriental Art and Culture*, 4(3), 332-335.